

Vejledning om tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie

Indholdsfortegnelse

Afsnit I: Formål og målgruppe

- Kapitel 1: Formål
- Kapitel 2: Målgruppe

Afsnit II: Anvendelsesområde

- Kapitel 3: Afgrænsning af døgntilbud
- Kapitel 4: Feriebegrebet
- Kapitel 5: Tilkøbsydelsen
- Kapitel 6: Personalemæssig forsvarlighed

Afsnit III: Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

- Kapitel 7: Betingelser for magt og indgreb
- Kapitel 8: Fastholdelse
- Kapitel 9: Fastholdelse i personlig hygiejne-situationer
- Kapitel 10: Fastspænding
- Kapitel 11: Klageadgang
- Kapitel 12: Registrering og indberetning

Afsnit IV: Indtægter og omkostninger

- Kapitel 13: Indtægter og omkostninger

Indledning

I denne vejledning om tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie uddybes reglerne i [lov nr. 649 af 8. juni 2017 om tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie](#) (herefter tilkøbsloven).

Det er vigtigt at være opmærksom på, om der efter offentliggørelsen af denne vejledning er sket ændringer af eksempelvis lovgivning og Ankestyrelsens praksis, eller om Ankestyrelsen har truffet nye principafgørelser, der endnu ikke fremgår af vejledningen. Ankestyrelsens principafgørelser findes på www.ast.dk og www.retsinformation.dk.

Mange vejledninger på det sociale område er ved at blive opdateret og udstedt på ny. Disse nye vejledninger forventes offentliggjort inden den 1. januar 2018. Når der i denne vejledning henvises til de vejledninger, der er ved at blive opdateret, henvises der alene til de kommende nye vejledningers titel.

Det er muligt at se, om der er sket ændringer af lovgivningen, kommet nye vejledninger m.v. på www.retsinformation.dk.

I forhold til vejledning og spørgsmål vedrørende servicelovens regler er det som udgangspunkt kommunerne, der yder vejledning til borgerne.

Ankestyrelsen vejleder kommunernes medarbejdere (skriftligt og mundtligt) om lovgivning under Børne- og Socialministeriets ressort på områder, hvor der er klageadgang til Ankestyrelsen. Undtaget herfra er vejledning om ny lovgivning, hvor Børne- og Socialministeriet i de første 3 måneder efter en ny lovs ikrafttræden har vejledningspligten over for kommunerne. Der henvises til Ankestyrelsens juridiske hotline på <https://ast.dk/om-ankestyrelsen/juridisk-hotline> og til Ankestyrelsen i øvrigt.

Afsnit I

Formål og målgruppe

Kapitel 1

Formål

Tilkøbsloven

§ 1. Loven har til formål at sikre, at visse kommunale og regionale døgntilbud kan tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie til døgntilbuddets beboere over 18 år.

1. Formålet med tilkøbsloven er at sikre, at visse kommunale og regionale døgntilbud kan tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie til døgntilbuddets beboere over 18 år. Loven har dermed til formål at skabe et supplement til den socialpædagogiske bistand, herunder ledsagelse, som kommunalbestyrelsen har ansvaret for at levere efter § 85 i lov om social service, jf. [lovbekendtgørelse nr. 988 af 17. august 2017](#) (herefter serviceloven). Hensigten med loven er at give beboere i kommunale og regionale døgntilbud mulighed for at tage det personale, som de allerede kender, med på ferie. Det er en forudsætning for tilkøb efter loven, at beboeren på eget initiativ beder om det, og at det enkelte døgntilbud ønsker at levere tilkøb.

Det er derimod ikke hensigten, at kommunalbestyrelsen på baggrund af loven kan eller skal reducere eller give afslag på ansøgninger om socialpædagogisk bistand, herunder ledsagelse efter servicelovens § 85, som den enkelte beboer i målgruppen for socialpædagogisk bistand på baggrund af en konkret og individuel vurdering har behov for.

2. Det er døgntilbuddets ledelse, der kan træffe beslutning om at tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Det er frivilligt for det enkelte døgntilbud, om det ønsker at tilbyde beboerne tilkøb. I en kommune vil der derfor kunne være forskelle fra døgntilbud til døgntilbud på, om der leveres tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Det enkelte døgntilbud kan med fordel vælge at tage principiel stilling til, hvorvidt døgntilbuddet ønsker at levere tilkøb under ferie. Hvis døgntilbuddet ønsker at levere tilkøb, kan døgntilbuddet fastlægge nogle lokale retningslinjer herfor. Det enkelte døgntilbud kan også vælge at udarbejde en kontrakt, som beskriver omfanget, prisen og præmisserne for tilkøbet. Men det enkelte døgntilbud vil fra gang til gang skulle vurdere, hvorvidt der vil kunne leveres tilkøb under ferie under hensyntagen til samtlige af døgntilbuddets beboere og personale. Disse hensyn er beskrevet nedenfor i kapitel 6.

3. Det vil være op til det enkelte døgntilbud at tilrettelægge tilkøbsordningen. Heri ligger bl.a., at døgntilbuddene selv må bestemme, hvordan de vil gøre deres beboere opmærksomme på muligheden for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie.

4. Kommunalbestyrelsen skal ikke visitere borgerne eller træffe afgørelse om tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse. Der er heller ikke klageadgang for beboerne over en beslutning om ikke at give mulighed for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse. Dette skyldes, at muligheden for tilkøb besluttet og tilrettelægges i beboerens døgntilbud, fordi døgntilbuddet har de bedste forudsætninger for at tage stilling til, hvorvidt et ønske om tilkøb af ledsagelse under ferie vil kunne imødekommes, og såfremt ønsket kan imødekommes, hvordan tilkøbet af ferie kan organiseres. Hvis en beboer enten er utilfreds med døgntilbuddets levering af tilkøb under ferie eller mangel på samme, skal dette afklares gennem dialog med døgntilbuddet.

Kapitel 2

Målgruppe

Tilkøbsloven

§ 2. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Tilkøb efter stk. 1 kan tilbydes beboere, der har en betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Beboeren skal på eget initiativ ønske at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferien.

5. Målgruppen for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse er voksne (fra 18 år og opefter) beboere i døgntilbud med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Dette vil ofte være en kognitiv funktionsnedsættelse som f.eks. udviklingshæmning eller en hjerneskade. Beboere med f.eks. udviklingshæmning er ofte udfordrede i forhold til kommunikation og dermed også udfordrede i forhold til interaktionen med andre mennesker. Disse beboere vil også ofte have sproglige og motoriske vanskeligheder. Beboere, som f.eks. både har en psykisk funktionsnedsættelse og en fysisk funktionsnedsættelse eller særlige sociale problemer, er også i målgruppen for tilkøb, mens beboere, der f.eks. alene har en fysisk funktionsnedsættelse, efter loven ikke er i målgruppen for at kunne tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Denne afgrænsning er begrundet i, at borgere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne er særligt sårbare og derfor har det største behov for at kunne tage personale, som de kender, med på ferie. Disse borgere vil sjældent tage på ferie, hvis de ikke kan ledsages af personale, som de kender og er trygge ved.

6. Beboeren skal på eget initiativ ønske at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferien. Tilkøbsloven omfatter således alene beboere, som verbalt, non-verbalt eller gennem adfærd i øvrigt på eget initiativ kan give udtryk for at ønske socialpædagogisk ledsagelse under ferie ud over, hvad den enkelte borger er visiteret til i døgntilbuddet, og med det personale, som de kender fra døgntilbuddet. Hermed adskiller muligheden for tilkøb sig fra f.eks. servicelovens § 97 om ledsageordning, hvor borgeren skal være i stand til verbalt eller nonverbalt at efterspørge individuel ledsagelse, og hvor det ikke er tilstrækkeligt, at efterspørgslen sker gennem borgerens øvrige adfærd. Det er altså en forudsætning for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, at det skal være beboerens eget ønske, og at dette ønske tilkendegives enten verbalt, non-verbalt eller

gennem adfærd i øvrigt. Dette for at sikre, at tilkøb kun finder sted efter beboerens eget ønske om at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie, men samtidigt tager højde for, at nogle beboere efter eget initiativ f.eks. ikke verbalt kan udtrykke et ønske om at tilkøbe ferie.

Det er vigtigt, at det enkelte døgntilbud ud over dialogen og kontakten med beboeren har en grundig og tillidsbaseret dialog med beboerens eventuelle pårørende eller værge om tilkøb under ferie. Det vil ikke i sig selv være tilstrækkeligt, at en pårørende eller en værge tager initiativ til tilkøbet. Dog vil den pårørendes eller værgens vurdering af beboerens ønske om tilkøb typisk vægte tungt i den samlede vurdering af beboerens ønske om at foretage tilkøb, idet den pårørende eller værgen typisk vil have et godt kendskab til beboeren og dennes adfærd.

7. Målgruppen for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie kan have meget forskelligartede problemstillinger, herunder meget forskellige behov for støtte. Derfor vil både beboere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne med en stabil rolig adfærd og beboere med betydelig nedsat psykisk funktionsevne med jævnlige udadreagerende adfærd være omfattet.

8. For at være i målgruppen skal beboeren, udover at have en betydelig nedsat psykisk funktionsevne, være visiteret til socialpædagogisk bistand efter servicelovens § 85, der leveres af det kommunale eller regionale døgntilbud. Målgruppen for tilkøb er dog afgrænset snævrere end målgruppen for socialpædagogisk ledsagelse efter § 85. Det betyder, at personer med særlige sociale problemer, der ikke også har en betydelig nedsat psykisk funktionsevne, ikke kan tilbydes at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie, selvom disse beboere er i målgruppen for socialpædagogisk ledsagelse efter § 85 i serviceloven.

Afsnit II

Anvendelsesområde

Kapitel 3

Afgrænsning af døgntilbud

Tilkøbsloven

§ 2. Kommunale og regionale døgntilbud for voksne, som er omfattet af lov om socialtilsyn, jf. § 4, stk. 1, nr. 2 og 3, i lov om socialtilsyn, kan tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse til beboere under ferie.

Stk. 2-3. [...]

9. Det er kun døgntilbud, der er omfattet af socialtilsynslovens § 4, stk. 1, nr. 2 og 3, der kan levere socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Socialtilsynet skal således godkende og føre det driftsorienterede tilsyn med døgntilbuddet. Det betyder, at beboere, som f.eks. bor i plejeboliger, plejehjem eller botilbud, som ikke er omfattet af socialtilsynet, ikke er omfattet af muligheden for at kunne tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie.

10. Kravet bliver stillet for at sikre, at de døgntilbud, som har mulighed for at tilbyde beboeren tilkøb, løbende bliver godkendt af socialtilsynet. Dette betyder, at tilbuddet efter en samlet vurdering har den fornødne kvalitet. Dette medfører blandt andet, at døgntilbud, som kan levere tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, løbende bliver vurderet generelt i forhold til blandt andet personalets kompetencer, samt hvorvidt døgntilbuddet drives fagligt og økonomisk forsvarligt. Men socialtilsynet skal ikke særskilt godkende de kommunale og regionale døgntilbuds levering af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, da dette ligger uden for døgntilbuddenes daglige drift.

11. Kravet i tilkøbslovens § 2, stk. 1, om, at der skal være tale om døgntilbud for voksne, medfører, at anbringelsessteder efter servicelovens § 66, stk. 1, ikke er omfattet af loven, selvom anbringelsesstedet modtager unge over 18 år i efterværn efter servicelovens § 76, stk. 3.

Kapitel 4

Feriebegrebet

Tilkøbsloven

§ 2. [...]

Stk. 2. En ferie skal indeholde mindst én overnatning. Ferien kan finde sted her i landet eller i udlandet.

Stk. 3. [...]

12. For at der kan tilkøbes socialpædagogisk ledsagelse under ferie efter loven, skal ferien indeholde mindst én overnatning. Der er ikke sat en øvre grænse for, hvor længe ferien kan vare, hvilket vil sige, at den kan bestå af en enkelt eller flere overnatninger. De kommunale og regionale døgntilbud har ansvaret for, at de øvrige beboere, som ikke er med på ferie, fortsat tilbydes den rette hjælp og støtte.

Ferien kan både foregå individuelt og i grupper, hvis beboerne ønsker dette og er enige om, hvor ferien skal gå hen. Ferie skal forstås bredt, og det er således f.eks. muligt at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse til en weekendtur i sommerhus, en påskeferie i udlandet, et landsstævne og festivaler med én eller flere overnatninger. Der vil være forskel på, hvilken ydelse beboerne har behov for at tilkøbe. Ydelsen vil således afhænge af borgerens funktionsniveau og kan variere fra begrænset hjælp fra én ledsager til massiv hjælp fra flere ledsagere.

13. Ferien kan finde sted her i landet eller i udlandet afhængig af den enkelte beboers ønsker.

Kapitel 5

Tilkøbsydelsen

Tilkøbsloven

§ 3. Tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie skal ligge ud over den indsats efter § 85 i lov om social service, som beboeren er visiteret til i døgntilbuddet.

14. Tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie skal ligge ud over den indsats efter servicelovens § 85, som beboeren er visiteret til i døgntilbuddet, herunder også den eventuelle socialpædagogiske ledsagelse til ture og ferier, som måtte ligge i visitationen.

Ankestyrelsen har i [principafgørelse nr. 60-15](#) fastslået, at borgere med betydelig nedsat psykisk eller fysisk funktionsevne eller særlige sociale problemer kan have ret til at modtage socialpædagogisk støtte under kortere ophold/ferieophold af 4-5 dages varighed uden for døgntilbuddet som en del af den visiterede ydelse efter servicelovens § 85. Principafgørelsen kan ikke anvendes til at indfortolke en fast bundgrænse for socialpædagogisk bistand ved ophold uden for hjemmet. Det afgørende er, at borgeren altid ud fra en konkret og individuel vurdering bliver kompenseret for sit hjælpebehov, således at borgeren så vidt muligt bliver i stand til at leve og udfolde sig som andre, der ikke har en funktionsnedsættelse.

15. Den ydelse, som døgntilbuddet skal levere, er den hjælp og støtte, som beboeren er visiteret til i døgntilbuddet. Der skal her tages udgangspunkt i den afgørelse, som borgeren har fået fra sin kommune, i de ydelser, som handlekommunen betaler døgntilbuddet for at levere, og i det serviceniveau, som borgerens handlekommune eventuelt har fastlagt.

Hvis der er usikkerhed om, hvorvidt den enkelte borger har krav på socialpædagogisk ledsagelse under ferie eller omfanget af socialpædagogisk ledsagelse under ferie som en del af den visiterede ydelse efter servicelovens § 85, skal det kommunale eller regionale døgntilbud rette henvendelse til borgerens handlekommune med henblik på en afklaring heraf. En beboer eller værge, der ønsker spørgsmålet afklaret, har ligeledes mulighed for at kontakte beboerens handlekommune.

16. Kommunalbestyrelsen må ikke i forbindelse med vurderingen af borgerens behov for hjælp og støtte efter servicelovens § 85, herunder behovet for socialpædagogisk ledsagelse, lægge vægt på, at borgeren har mulighed for at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie. Kommunalbestyrelsen skal som en del af det personrettede tilsyn løbende påse, at beboeren modtager den hjælp efter servicelovens § 85, som vedkommende har behov for.

17. Beboere vil ikke kunne klage over beslutninger om at levere eller om ikke at levere tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, ligesom der heller ikke vil kunne klages over de vilkår, som ledsagelsen sker under. Borgeren vil dog uændret kunne klage til Ankestyrelsen over kommunalbestyrelsens afgørelse om udmåling af hjælp til ledsagelse som en del af kerneydelsen efter servicelovens § 85.

Kapitel 6

Personalemæssig forsvarlighed

Tilkøbsloven

§ 4. Muligheden for tilkøb kan kun anvendes, hvis det kommunale eller regionale døgntilbud sikrer, at ferien kan gennemføres personalemæssigt forsvarligt.

Stk. 2. Personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter § 2, skal være ansat i det døgntilbud, der tilbyder den socialpædagogiske ledsagelse som tilkøb. Personalet skal derudover være dækket af en arbejdsgiverforsikring og være omfattet af de løn- og ansættelsesvilkår, der følger af deres ansættelsesforhold.

18. Det er en forudsætning for, at det kommunale eller regionale døgntilbud kan tilbyde tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, at døgntilbuddet sikrer, at ferien kan gennemføres personalemæssigt forsvarligt.

Det kommunale eller regionale døgntilbud har ansvaret for hjælpens udførelse, herunder hvor meget personale der skal til for at yde den rette indsats over for den konkrete borger. De kommunale eller regionale døgntilbud har derfor også ansvaret for at sikre, at brugen af tilkøbsydelse hverken medfører negative konsekvenser for den beboer, som tilkøber socialpædagogisk ledsagelse, eller for de andre beboere på døgntilbuddet, der ikke benytter sig af tilkøbsmuligheden.

Det kommunale eller regionale døgntilbud har ligeledes ansvaret for at sikre, at leveringen af tilkøbsydelser ikke medfører negative konsekvenser, hverken for de medarbejdere, som leverer tilkøb under ferie, eller for de medarbejdere, der i mellemtiden leverer hjælp og støtte i døgntilbuddet. Det kan f.eks. betyde, at de kommunale eller regionale døgntilbud kan kræve, at hvis borgeren ønsker at tilkøbe socialpædagogisk ledsagelse under ferie, skal der ske tilkøb af ledsagelse fra to eller flere medarbejdere, hvis dette vurderes nødvendigt for at kunne gennemføre ferien på forsvarlig vis. Det kan ligeledes betyde, at kommunale eller regionale døgntilbud helt må afvise tilkøb eller må foreslå tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse til en forkortet ferie for at kunne få bemanningen til at gå op. Døgntilbuddet kan også foreslå tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse til en anden feriedestination, end den beboeren ønsker, for at få bemanningen til at gå op.

19. Personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter loven, skal være ansat i det døgntilbud, der tilbyder den socialpædagogiske ledsagelse som tilkøb. For så vidt angår vikarer, er det, grundet hensynet til, at borgeren kan få en kendt ledsager med på ferie, alene faste vikarer, der er omfattet af bestemmelsen.

De medarbejdere, som de kommunale eller regionale leverandører kan anvende til at løse tilkøbsopgaven, afgrænses til medarbejdere, som i forvejen er ansat til bl.a. at yde socialpædagogisk bistand i tilbuddet. Dette sker for at sikre, at borgeren kan få en kendt ledsager med på ferie. Det sikres samtidig, at tilkøbsydelsen har den fornødne kvalitet, fordi socialtilsynet fører tilsyn med og godkender døgntilbuddet.

20. Personalet skal være dækket af en arbejdsgiverforsikring samt være omfattet af de løn- og ansættelsesvilkår, der følger af deres ansættelsesforhold.

Afsnit III

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

Kapitel 7

Betingelser for magt og indgreb

Tilkøbsloven

§ 5. Der kan efter bestemmelserne i §§ 7-9 anvendes magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten af det personale, som er tilkøbt til at yde socialpædagogisk ledsagelse under en ferie, jf. § 2.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 7-9 gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 7-9. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

21. Det personale, som er tilkøbt til at yde socialpædagogisk ledsagelse efter tilkøbsloven, kan anvende magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter lovens §§ 7-9.

22. Magtanvendelsesreglerne i tilkøbsloven lægger sig tæt op af reglerne i servicelovens §§ 126, 126 a og 128 samt formålet med og betingelserne for anvendelsen af disse bestemmelser. Der henvises derfor til vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, herunder pædagogiske principper.

Tilkøbslovens magtanvendelsesregler adskiller sig dog fra magtanvendelsesreglerne i serviceloven ved, at der efter tilkøbslovens regler kan anvendes magt, uden at der foreligger en afgørelse herom fra kommunalbestyrelsen. Dette står i modsætning til reglerne i servicelovens kapitel 24, ifølge hvilke kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om magtanvendelse. Personalet på døgntilbuddet skal således efter servicelovens regler, som ikke finder anvendelse i forbindelse med tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, søge kommunalbestyrelsen herom og afvente en afgørelse, inden der kan anvendes magt. Efter tilkøbslovens magtanvendelsesregler kan personalet anvende magt under ferien, uden at der foreligger en afgørelse herom fra kommunalbestyrelsen.

Baggrunden for denne forskel er, at reglerne i servicelovens kapitel 24 som udgangspunkt er begrænset til at finde anvendelse inden for rammerne af det døgntilbud, hvor personale og beboere har deres daglige færden. En ordning, hvor der skal søges om tilladelse til magtanvendelse, og der efterfølgende skal træffes en afgørelse, egner sig til disse forhold. Derimod vurderes det, at en sådan ordning ikke egner sig under ferie, hvortil der er købt socialpædagogisk ledsagelse. For det første opholder personale og beboer sig i forbindelse med en ferie typisk langt fra det døgntilbud, hvor de har deres daglige færden, og hvor der er nem adgang til døgntilbuddets ledelse samt til kommunalbestyrelsen. Der vil derfor i tilkøbssituationen lettere kunne opstå uforudsete og akutte situationer, som kan gøre det nødvendigt for personalet at anvende magt for at kunne opfylde deres omsorgspligt over for borgeren. For det andet vurderes det uhensigtsmæssigt at stille krav om, at personalet skal nå at søge om og modtage en afgørelse fra kommunalbestyrelsen om, at der kan anvendes magt på en ferie, som potentielt kan planlægges med kort varsel. Det bemærkes, at der for de beboere, som det bliver nødvendigt for personalet at anvende magt overfor på ferien, i praksis ofte i forvejen vil foreligge en afgørelse, som kommunalbestyrelsen har truffet efter servicelovens kapitel 24 om, at der kan anvendes magt på døgntilbuddet.

23. Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter bestemmelserne i tilkøbsloven kan alene finde anvendelse over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Målgruppen for lovens magtanvendelsesregler er således snævrere end målgruppen for resten af loven, som er personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Ved anvendelse af magt stilles krav om, at funktionsnedsættelsen udover at være betydelig også er varig.

24. Bestemmelserne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal alene anvendes i de situationer, hvor der ikke foreligger samtykke fra beboeren. Der foreligger samtykke fra en person med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, når personen ved en tilkendegivelse i ord eller handling klart viser, at han eller hun har forståelse for, at foranstaltningen iværksættes, og personen medvirker hertil. §§ 7-9 regulerer således alene de situationer, hvor disse betingelser ikke er opfyldt, dvs. hvor der foreligger passivitet, eller hvor den pågældende modsætter sig anvendelsen af foranstaltningen. At den pågældende forholder sig passivt betyder, at de særlige betingelser for iværksættelse af de enkelte indgreb, som fastsat i §§ 7-9, skal være opfyldt.

25. Det er en forudsætning for anvendelse af magt og indgreb efter §§ 7-9, at der foreligger den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne. Faglig dokumentation kan f.eks. være lægefaglig, pædagogisk eller psykologisk dokumentation.

26. Den person, der er ansvarlig for foranstaltninger efter tilkøbslovens §§ 7-9, har pligt til at påse, at foranstaltningen ikke udtrækkes længere end påkrævet. Dette fremgår af § 2, stk. 2, i bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service (herefter magtanvendelsesbekendtgørelsen).

27. Det bemærkes, at en person, når denne opholder sig i udlandet, er underlagt det pågældende lands jurisdiktion og dermed også dette lands strafferetlige lovgivning. Når personalet anvender magt under en ferie i udlandet, vil der således kunne opstå situationer, hvor magtanvendelse, der er lovlig efter de danske regler, er ulovlig efter den strafferetlige lovgivning i det land, hvor magten anvendes. Personalet skal være opmærksomt på denne problemstilling, når der anvendes magt under en ferie i udlandet.

28. Tilkøbslovens § 5, stk. 2, svarer til servicelovens § 124 a.

Tilkøbsloven

§ 6. Formålet med bestemmelserne i denne paragraf og §§ 5 og 7-12 er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter §§ 7-9 skal personalet foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 3. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 4. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper.

29. Formålet med tilkøbslovens §§ 5-12 er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten mest muligt. Indgreb må aldrig erstatte personalets omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. De meget snævre betingelser for at anvende indgrebene fremgår af de enkelte bestemmelser.

Personalet må kun anvende magt, når det ikke har været muligt på anden måde at opnå personens medvirken til en nødvendig foranstaltning. Personalet skal således, inden magt anvendes, have ydet en socialpædagogisk indsats over for borgeren for at opnå det pågældende mål.

Personalet skal sørge for, at anvendelse af magt står i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og at mindre indgribende foranstaltninger anvendes, såfremt disse er tilstrækkelige (mindsteindgrebsprincippet).

Magtanvendelsen skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende beboer og andre tilstedeværende (skånsomhedsprincippet). Således skal personalet sørge for, at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe – hverken af den person, som foranstaltningen foretages over for, eller af andre tilstedeværende. Der skal bl.a. tages hensyn til, at tilstedeværelsen af andre personer, der overværer en episode, kan virke forstærkende på den krænkelse, som personen, over for hvem der udøves magt, oplever.

30. Tilkøbslovens § 6 svarer til servicelovens § 124, stk. 1-4.

Kapitel 8

Fastholdelse

Tilkøbsloven

§ 7. Personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter denne lov, kan anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

31. Efter § 7 kan personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter tilkøbsloven, anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum. Dette kan alene ske, når der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Som et eksempel på bestemmelsens anvendelse kan nævnes den situation, hvor en person er truende over for andre personer. Personen har kort forinden været voldelig, og ingen ved, hvornår truslerne går over i vold. Her er der hjemmel til at fastholde personen og føre den pågældende til et andet lokale.

32. § 7 giver ikke hjemmel til frihedsberøvelse. Der er således ikke tale om hjemmel til at føre den pågældende til et lokale med en låst dør. Anvendelse af adgangen til at føre en person til et andet opholdssted skal kombineres med tryghedsskabende initiativer m.v.

33. Personalet må kun anvende fysisk magt efter bestemmelsen, når det ikke har været muligt på anden måde at opnå personens medvirken til den nødvendige foranstaltning. Personalet skal således, inden fysisk magt anvendes, have ydet en socialpædagogisk indsats over for borgeren for at opnå det pågældende mål.

Personalet skal sørge for, at den fysiske magt står i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og at mindre indgribende foranstaltninger anvendes, såfremt disse er tilstrækkelige (mindsteindgrebsprincippet).

Den fysiske magt skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende beboer og andre tilstedeværende (skånsomhedsprincippet). Således

skal personalet sørge for, at der ikke forvoldes unødige krænkelser eller ulemper – hverken af den person, som der udøves fysisk magt over for, eller af andre tilstedeværende. Der skal bl.a. tages hensyn til, at tilstedeværelsen af andre personer, der overværer en episode, kan virke forstærkende på den krænkelse, som personen, over for hvem der udøves magt, oplever.

34. Den fysiske magt skal efterfølgende registreres og indberettes i overensstemmelse med tilkøbslovens § 11.

35. Tilkøbslovens § 7 svarer til servicelovens § 126.

Kapitel 9

Fastholdelse i personlig hygiejne-situationer

Tilkøbsloven

§ 8. Personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter denne lov, kan undtagelsesvis for en afgrænset periode anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at varetage omsorgspligten i personlig hygiejne-situationer.

36. Efter § 8 kan personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter tilkøbsloven, i en begrænset periode anvende fysisk magt i form af fastholdelse i forbindelse med udøvelsen af omsorgspligten i personlig hygiejne-situationer. Denne mulighed kan kun anvendes, hvis det i den konkrete situation er en absolut nødvendighed, fordi hjælp til hygiejne ikke kan gennemføres uden brug af fysisk magt.

37. I magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 1, er oplyst de hygiejnesituationer, hvor personalet kan anvende fysisk magt i form af fastholdelse. Der er tale om følgende situationer: Tandbørstning, barbering, hårvask, badning, tøjskift, klipning af hår og negle, skiftning af bleer og bind, pleje af hud samt fjernelse af madrester i kindpose og mundhule.

Der må ikke bruges hjælpemidler til fastholdelsen.

38. Personalet må kun fastholde en borger efter bestemmelsen, når det ikke har været muligt på anden måde at opnå personens medvirken til den nødvendige foranstaltning. Personalet skal således, inden borgeren fastholdes, have ydet en socialpædagogisk indsats over for borgeren for at opnå det pågældende mål.

Personalet skal sørge for, at fastholdelsen står i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og at mindre indgribende foranstaltninger anvendes, såfremt disse er tilstrækkelige (mindsteindgrebsprincippet).

Fastholdelsen skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende beboer og andre tilstedeværende (skånsomhedsprincippet). Således skal personalet sørge for, at der ikke forvoldes unødige krænkelser eller ulemper – hverken af den person, som fastholdes, eller af andre tilstedeværende. Der skal bl.a. tages hensyn til, at tilstedeværelsen af

andre personer, der overværer en episode, kan virke forstærkende på den krænkelse, som personen, over for hvem der udøves magt, oplever.

39. Fastholdelsen skal efterfølgende registreres og indberettes i overensstemmelse med tilkøbslovens § 11.

40. Tilkøbslovens § 8 svarer til servicelovens § 126 a, stk. 1, 1. pkt.

Kapitel 10

Tilkøbsloven

§ 9. Personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter denne lov, kan anvende fastspænding med stofselser til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Personalet skal beslutte, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

41. Efter § 9, stk. 1, kan personale, som yder socialpædagogisk ledsagelse efter tilkøbsloven, anvende fastspænding med stofselser til seng, stol, toilet m.v. for at hindre fald som beskyttelse for stærkt fysisk hæmmede personer. Det samme gælder nødvendig fastspænding til kørestol eller andet hjælpemiddel. Bestemmelsen vil navnlig have praktisk betydning for personer, der udover at have en psykisk funktionsnedsættelse også er fysisk hæmmede.

42. Personalet skal ifølge § 9, stk. 2, beslutte, for hvilken periode beskyttelsesmidlerne kan anvendes. Denne periode skal fremgå af den indberetning, som personalet foretager efter § 11. Personalet skal i øvrigt løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

43. Personalet skal sørge for, at fastspændingen står i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og at mindre indgribende foranstaltninger anvendes, såfremt disse er tilstrækkelige (mindsteindgrebsprincippet).

Fastspændingen skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende beboer og andre tilstedeværende (skånsomhedsprincippet). Således skal personalet sørge for, at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe – hverken af den person, som fastspændes, eller af andre tilstedeværende. Der skal bl.a. tages hensyn til, at tilstedeværelsen af andre personer, der overværer en episode, kan virke forstærkende på den krænkelse, som personen, over for hvem der udøves magt, oplever.

44. Fastspændingen skal efterfølgende registreres og indberettes i overensstemmelse med tilkøbslovens § 11.

45. Tilkøbslovens § 9 svarer til servicelovens § 128.

Kapitel 11

Klageadgang

Tilkøbsloven

§ 10. Klager over anvendelsen af magt eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten efter reglerne i §§ 7-9, 11 og 12 og regler fastsat i medfør heraf kan indbringes for kommunalbestyrelsen.

Stk. 2. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over personalets anvendelse af magt eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten, når den person, som indgrebet er anvendt overfor, ikke selv er i stand til at klage.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsens afgørelse om magtanvendelse kan indbringes for Ankestyrelsen.

46. En beboer, der har været anvendt magt over for i forbindelse med tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie, kan klage over den anvendte magt. Klagen indbringes for kommunalbestyrelsen, som træffer afgørelse i klagesagen. Kommunalbestyrelsens afgørelse kan indbringes for Ankestyrelsen. Der kan således klages over magtanvendelsen til to instanser.

47. Når den person, som magten er anvendt over for, ikke selv er i stand til at klage, kan personens ægtefælle, pårørende, værge eller en anden repræsentant for personen klage over personalets magtanvendelse. Ægtefællen, pårørende, værgen eller repræsentanten kan kun klage, hvis det kan antages, at borgeren selv ville have klaget, hvis vedkommende havde været i stand til det. Klageretten er derfor ikke en selvstændig klageret, men alene en afledt klageret. En klage fra ægtefællen, pårørende, værgen eller repræsentanten forudsætter, at den pågældende er bekendt med, at der er anvendt magt over for beboeren. Personalet skal derfor oplyse ægtefællen, pårørende, værgen eller repræsentanten om, at der er anvendt magt under ferien. Dette kan f.eks. gøres ved, at personalet, efter ferien er afsluttet, tager ægtefællen, pårørende, værgen eller repræsentanten til side og fortæller om den/de pågældende episode(r).

Kapitel 12

Registrering og indberetning

Tilkøbsloven

§ 11. Magtanvendelse efter §§ 7-9 skal registreres og indberettes af personalet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til kommunalbestyrelsen i den kommune, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Personalet skal desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen.

48. Hver gang der anvendes magt efter tilkøbslovens §§ 7-9, skal indgrebet registreres og indberettes. Det påhviler det personale, der har foretaget magtanvendelsen, at registrere denne, mens det påhviler det døgntilbud, hvor det pågældende personale er ansat, at indberette magtanvendelsen.

Magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 11-14 og 17 indeholder de nærmere regler for registrering og indberetning af magt, der er anvendt i forbindelse med tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie.

49. Indberetning af magtanvendelse foretages af det døgntilbud, hvor det pågældende personale er ansat, til den kommunalbestyrelse, der efter reglerne i retssikkerhedslovens §§ 9 og 9 b har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet. Indberetning skal også sendes til den kommunalbestyrelse, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet efter § 2 i lov om socialstilsyn.

Personalet skal desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen. Driftsherren er den kommune eller region, der driver døgntilbuddet.

Både iværksatte foranstaltninger efter §§ 7-9, nødværge og nødret og endelig ulovlige indgreb skal registreres og indberettes.

50. Registreringen/indberetningen skal ske på et af de skemaer, der er udarbejdet af Socialstyrelsen, og som findes på www.socialstyrelsen.dk. Da magtanvendelse efter tilkøbsloven ikke forudsætter forudgående tilladelse fra kommunalbestyrelsen, skal registrering/indberetningen foretages på Socialstyrelsens skema nr. 2 om akut magtanvendelse. Skema nr. 2 henviser primært til servicelovens bestemmelser og bør derfor tilpasses af personalet, så det passer til den foretagne magtanvendelse.

Det er dog muligt, jf. bestemmelsen i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 11, stk. 2, for den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, selv at udarbejde et indberetningsskema. På et sådant skema skal som minimum indberettes de samme oplysninger, som udfyldelse af Socialstyrelsens skema nr. 2 vil kræve.

Registrering skal foretages straks efter, at ferien er slut, og senest på tredjedagen herefter, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 12, stk. 2, og § 13, stk. 3.

Indberetning af iværksatte foranstaltninger skal ske månedligt, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 4. I tilfælde, hvor der er tale om overtrædelse af reglerne, tilfælde, hvor der ikke foreligger beslutning om fortsat magtanvendelse, eller tilfælde, hvor indgreb er foretaget som led i nødværge eller nødret, skal indberetning dog foretages hurtigst muligt efter, at ferien er slut, og senest 1 uge herefter, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 12, stk. 4.

51. På baggrund af indberetningerne vurderer kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, om magtanvendelsen giver anledning til bemærkninger eller til ændringer i kommunalbestyrelsens afgørelser om borgerens forhold, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 11, stk. 3.

Med udgangspunkt i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 2, udarbejdes der en årlig beretning over magtanvendelser, som forelægges for kommunalbestyrelsen.

Den kommunalbestyrelse, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, vurderer ud fra en tilsynsfaglig vinkel, om indberetningerne om magtanvendelse giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser, herunder f.eks. om der er forhold, der mere generelt kan indgå i dialogen mellem tilsynet og døgntilbuddene.

Indberetningerne er således med til at fastholde, at der løbende er politisk bevågenhed om anvendelse af magt, og at problemer og metoder kan indgå i en dialog mellem dels kommunalbestyrelsen og brugerorganisationer samt de kommunale ældreråd, handicapråd og pårørende og mellem kommunalbestyrelserne og tilsynet.

52. Hvis der behandles personoplysninger, som helt eller delvist foretages ved hjælp af elektronisk databehandling eller ikke elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register, skal man være opmærksom på anmeldelsespligten til Datatilsynet efter kapitel 12 i persondataloven, jf. lov nr. 429 af 31. maj 2000 med senere ændringer om behandling af personoplysninger samt vejledning nr. 125 af 10. juli 2000 om anmeldelse i henhold til kapitel 12 i lov om behandling af personoplysninger.

Afsnit IV

Indtægter og omkostninger

Kapitel 13

Indtægter og omkostninger

Tilkøbsloven

§ 13. Kommunale og regionale døgntilbuds indtægter fra og omkostninger til tilkøb, jf. § 2, skal holdes adskilt fra døgntilbuddets øvrige indtægter og omkostninger.

53. De døgntilbud, der sælger socialpædagogisk ledsagelse efter tilkøbsloven, skal holde døgntilbuddets indtægter fra og omkostninger til tilkøb adskilt fra døgntilbuddets øvrige indtægter og omkostninger. Socialtilsynet skal ikke føre tilsyn med eller godkende regnskaber vedrørende døgntilbuddets tilkøbsydelse.

54. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har udarbejdet en analyse af ”Offentlige aktiviteter på kommercielle markeder”, hvor der blandt andet vejledes om prisfastsættelse og omkostningsfordeling. På baggrund heraf afhænger prisen, som borgeren skal betale for tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse på ferier, af hjælpens omfang, herunder f.eks. om borgeren skal have en eller flere ledsagere med. Prisen for tilkøbsydelsen skal fastsættes ud fra en beregning af de gennemsnitlige langsigtede omkostninger ved at levere tilkøbsydelsen. Derudover gælder, at de kommunale og regionale døgntilbud ikke må opnå en økonomisk fortjeneste på tilkøbsydelsen eller opkræve en lavere pris, end omkostningerne til levering af tilkøbsydelsen kan begrunde. Tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse må, som nævnt i kapitel 5, ikke erstatte de ydelser, som borgeren ellers ville være berettiget til efter serviceloven eller anden lovgivning.

Beregning af leverandørens omkostninger ved ydelse af tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse omfatter:

1) Direkte omkostninger, der er forbundet med leverance af ydelsen, f.eks. løn til socialpædagogisk ledsager(e) inkl. pensionsbidrag og andre løndelev, herunder evt. kolonitillæg, lokale tillæg og kvalificerende tillæg knyttet til de(n) udførende medarbejder(e). Direkte

omkostninger omfatter derudover udgifter til rejsen, herunder transport, leje af bolig, kost rengøring, evt. udstyr og forsikringer m.v.

2) Indirekte omkostninger, der er forbundet med leverance af ydelsen, som f.eks. administration.

Alle omkostninger, der er forbundet med at levere ydelsen, skal medtages i prisberegningen. For både direkte og indirekte omkostninger gælder det, at der som udgangspunkt altid skal henføres det faktisk forbrugte beløb. Der skal modregnes væsentlige, identificerbare besparelser i f.eks. personaleressourcer og kost m.v. på døgntilbuddet i den periode, hvor beboeren ikke opholder sig på døgntilbuddet. Der skal være fuld gennemsigtighed i beregningerne og de data, der indgår heri.

Børne- og Socialministeriet, den XX. [måned] 2017

Mai Mercado

/ Hanne Stig Andersen